

21. Kütüphanecilik Alanında Yapılan Kitap Tercümelere (1953-1974)¹

İsmail ATMACA² & Varol SAYDAM³

APA: Atmaca, İ. & Saydam, V. (2024). Kütüphanecilik Alanında Yapılan Kitap Tercümelere (1953-1974). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (43), 418-434. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14541342>

Öz

Popüler, çoksatan, ödül alan kitapların maddi amaçla farklı ülkelerde satışa sunulması, akademik kitapların eğitim ve bilgi amaçlı kullanılması, kültürel ve sanatla ilgili yayınların farklı dillerde erişilebilirliği tercüme nedenlerinden bazılarıdır. Bu çalışmada kütüphanecilik konulu kitapların farklı dillerden Türkçe'ye tercümesi ele alınacaktır. Çalışmanın kapsamı, kütüphanecilik eğitiminin üniversite düzeyinde sunulmasının başladığı yıl olan 1953 ile Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) öncesi kurulan son kütüphanecilik bölümünün açılış tarihi olan 1974 yıllarıdır. İlk kütüphanecilik bölümünün kurulmasına katkıda bulunan uluslararası kurumlar, tercüme kitapların yayımlanmasına da katkıda bulunmuş mudur sorusuyla hareket edilmiş ve bununla beraber tercümelere kütüphanecilik alanına etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda kütüphanecilik konulu 15 tercüme eser tespit edilmiştir. Çalışma neticesinde ilk kütüphanecilik bölümünün kurulmasına ve Türk kütüphaneciliğine katkıda bulunan uluslararası kurumların tercüme kitapların yayımlanmasına da doğrudan ve dolaylı olarak destek olduğu görülmüştür. Kitap tercümelere ve tercümelere yayımlanmasında uluslararası ve ulusal kurumların iş birliği yaptığı gözlenmiştir. Aynı zamanda kitap tercümelere görev alan kişilerin bir kısmının uluslararası kuruluşların desteğiyle yurt dışında eğitim alan kişilerden olması da bu kuruluşların Türk kütüphaneciliğinin gelişimine farklı şekillerde katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Keywords: Tercüme, Kütüphanecilik, Türk kütüphaneciliği

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu makale "Kütüphanecilik alanında yapılan kitap tercümelere değerlendirilmesi ve Türk Kütüphaneciliğine etkileri (1953-1974)" isimli yüksek lisans tezi çalışması kapsamında üretilmiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: 3

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 20.09.2024-**Kabul Tarihi:** 20.12.2024-**Yayın Tarihi:** 21.12.2024; DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14541342>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlere

² Dr., Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı / Dr., Marmara University, Institute of Turkic Studies, Department of Information and Document Management (İstanbul, Türkiye), **eposta:** ismaill.atmaca@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-3075-0676>, **ROR ID:** <https://ror.org/02kswq67>, **ISNI:** 0000 0001 0668 8422, **Crossref Funder ID:** 501100008386

³ Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü / Assist. Prof., Marmara University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Information and Document Management (İstanbul, Türkiye), **eposta:** varolsaydam@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-3841-3751>, **ROR ID:** <https://ror.org/02kswq67>, **ISNI:** 0000 0001 0668 8422, **Crossref Funder ID:** 501100008386

Book Translations in Librarianship (1953-1974) ⁴

Abstract

Some of the reasons for translation are the sale of popular, best-selling, award-winning books in different countries for financial purposes, the use of academic books for educational and informational purposes, and the accessibility of cultural and artistic publications in different languages. In this study, the translation of books on librarianship from different languages into Turkish will be discussed. The scope of the study ranges from 1953, when librarianship education began to be offered at the university level, to 1974, when the last librarianship department was established before the Council of Higher Education (YÖK). The question of whether the international institutions that contributed to the establishment of the first librarianship department also contributed to the publication of translated books is addressed, and with this, the impact of translations on the field of librarianship is tried to be determined. In the research conducted within the scope of the study, 15 translated works on librarianship were identified. As a result of the study, it was seen that the international institutions that contributed to the establishment of the first librarianship department and Turkish librarianship also directly and indirectly supported the publication of translated books. It was observed that international and national institutions cooperated in the translation and publication of books. At the same time, the fact that some of the people involved in book translations were educated abroad with the support of international organizations shows that these organizations contributed to the development of Turkish librarianship in different ways.

Anahtar kelimeler: Translation, Librarianship, Turkish librarianship

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography. This article has been produced within the scope of the master thesis titled Evaluation of book translations in librarianship and their effects on Turkish Librarianship (1953-1974)

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 3

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 20.09.2024-**Acceptance Date:** 20.12.2024-

Publication Date: 21.12.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14541342>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Bir kitabın üretildiği asıl dilden farklı dillere tercümesinin çeşitli nedenleri olabilir. Günümüzde belirli alanlarda popüler olan yazarların kitapları, çoksatan kitaplar, ödüllü kitaplar gibi ticari getirisi olan eserlerin çok sayıda dile tercüme edildiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında bilimsel düşünce ve araştırmaların, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin farklı milletlere ulaşması için de tercüme yoluna başvurulmuştur.

Büyük Türkçe Sözlükte (TDK, 2024) “bir dilden başka bir dile aktarma” şeklinde tanımlanan tercüme/çeviri kavramını Yazıcı (2004, s. 29); “Bir dilde söylenen bir cümle, ifade veya eseri başka bir dile aktarmaktır.” şeklinde ifade etmiştir. Kocaman (1993, s. 2), “Geleneksel Tanım” ve “Çağdaş Tanım” olarak iki farklı tanımlama yapmıştır. Geleneksel tanım; “En üst düzeyde anlam eşdeğerliği sağlamak amacıyla kaynak dilde yazılmış bir metnin yerine erek dilde yazılmış bir metnin konulması işlemi” çağdaş tanımı ise; “Kaynak dilde anlatılmış bir iletiyi, iletideki içeriğin tek ya da birkaç düzeyde eşdeğerliğini en üst düzleme çıkararak anlatılmış bir iletiye dönüştürme işlemi” olarak belirtmiştir. Kuran (1993, s. 12), tercümenin dil ve kültür olmak üzere iki farklı boyutunun olduğunu “Yazın çevirisi dar anlamıyla; bir yazın yapıtını şekil, anlam, ileti ve biçem düzeylerinde kaynak dilden amaç dile aktarma, geniş anlamıyla ise; bir kültür dizgesi içinde yer edinmesine, o dizgedeki diğer eserlerle hesaplaşmasına zemin sağlamadır.” şeklinde ifade etmiştir. Tercüme kavramı için yapılan tanımların pek çoğunun ortak noktası, tercümenin yalnızca diller arası bir aktarım aracı olmadığını, tarih, coğrafya, politika, sosyoloji öğeleriyle aynı zamanda kültür aktarımına da neden olduğunu göstermektedir. Tercümenin kültürler arası etkileşim sağlamada bir araç olduğu buradan hareketle çevirinin değiştirici/dönüştürücü etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Atmaca, 2024, s. 14-15).

Cumhuriyet sonrası Türk kütüphanecilik tarihi açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitiminin verilmesi, devlet kalkınma planlarında kütüphanelerin yer alması, kültürel ve bilimsel kaynakların yaygınlaştırılmasına yönelik yaklaşımlar önem arz etmektedir. Kütüphanecilik eğitiminin üniversite düzeyinde verilmeye başlandığı 1953 yılı Cumhuriyet dönemi Türk kütüphanecilik tarihi için milat olmuştur (Atmaca, 2024, s. 1-3). Bu nedenle çalışma, kütüphanecilik eğitiminin Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde üniversite düzeyinde verilmeye başlandığı 1953 yılı ve YÖK öncesi açılan son kütüphanecilik bölümü olan Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün açıldığı 1974 yıllarını kapsamaktadır.

Cumhuriyet sonrası Türkiye'nin modernleşme yolundaki çabaları kütüphanecilik alanına da yansımıştır. Modern kütüphanelerin sayısını artırmak ve çağdaş kütüphaneci nesli yetiştirmek kütüphanecilik alanında öncelikli hedeflerden biri olmuştur. Bu hedef doğrultusunda Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkiler kurulmuştur. Yurt dışında kütüphanecilik alanında yapılan konferans, seminer, kolokyum gibi organizasyonlara katılım sağlanmış, ülkede yapılan organizasyonlara da yabancı ülkelerin temsilcileri davet edilmiştir (Atmaca, 2024, s. 3).

Çalışmada ilk kütüphanecilik bölümünün kurulmasına destek olan uluslararası kurumlar, tercüme kitapların yayınlanmasına da katkıda bulunmuş mudur sorusuyla hareket edilmiş ve tercüme alanına etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili dönemde yapılan kitap tercüme konusu, yazar, tercüman, fiziksel özellik, hedef kitle, tercüme kalitesi kriterleri ile dönemin koşullarıyla beraber değerlendirilerek tercüme kitapların Türk kütüphaneciliğine etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, 1953-1974 yılları arasında kütüphanecilik alanında yayınlanan kitap tercüme; Milli Kütüphane Kataloğu, Türkiye Bibliyografyası, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi kataloğu, Beyazıt Devlet Kütüphanesi

Katalogu, Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphane Katalogu taranarak tespit edilmiştir. Bülent Ağaoğlu'nun hazırlamış olduğu tercüme ve kütüphanecilik bibliyografyaları ile Abdullah Savaşçı ve Nurten Eke tarafından hazırlanan bibliyografyadan da faydalanılmıştır.

Çalışmada belgesel analiz yöntemi kullanılmıştır. Tercüme kitaplar genel olarak incelenmekle birlikte tercümenin hikâyesiyle ilgili muhtemel bilgilerin yer alabileceği önsöz, giriş, editörden, son söz, değerlendirme gibi bölümlerde verilen bilgiler detaylı şekilde incelenerek, tercüme sürecine dair çıkarımlar yapılmıştır. Tespit edilen tercüme kitap, bir dizi kaydına ait ise dizinin tüm çeviri kitapları, konu ile ilişki aranmaksızın incelenmiştir. Tespit edilen her tercüme kitabın basım yılı ile kütüphanecilik kronolojisinde o yıla ait gelişmeler birlikte incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda 1953-1974 yılları arasında 15 adet kütüphanecilik konulu tercüme kitaba ulaşılmıştır.

Kütüphane ve Tercüme

Türkiye'de tercüme kitaplar için uygulanan devlet düzeyindeki politikalar, ağırlıklı olarak klasik eserlerin tercümeleerine yönelik olmuştur. Tercüme Bürosunun faaliyet gösterdiği dönem (Mayıs 1940 ile Eylül 1966) içerisinde basılan tercüme eserler (Kayaoğlu, 1998, s. 306-307) arasında "Kütüphanecilik" konulu herhangi bir eser bulunmamaktadır.

John Dewey'in 19 Temmuz-10 Eylül 1924 tarihleri arasında Türkiye'de yaptığı incelemeler sonucu hazırladığı raporun "Bütçeye Konulması Muktezi Tahsisat Hakkında Muhtıra" başlıklı bölümünde ilerleyen dönemlerdeki "Tercüme" ve "Kütüphanecilik" meselelerinde belirleyici olan maddeler yer almıştır. Dewey raporunda "Terbiye" meselesine dair telif ve tercüme faaliyetlerine ihtiyaç olduğunu, gezici kütüphanelerin tesisi ve bu kütüphaneleri için vasıflı eleman yetiştirilmesi gerektiğini, bilgi ve tecrübe edinmek için gençlerin yabancı ülkelere gönderilmesi gerektiğini tavsiye etmiştir (Dewey, 1952). Dönemin şartları gereği Dewey'in raporunun doğrudan uygulamaya konması zor olsa da ilerleyen dönemlerde Tercüme Bürosunun kurulması ve Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümünün açılmasının Dewey'in raporu temel alınarak eyleme geçirilen uygulamalar olduğunu söylemek mümkündür.

"Kütüphanecilik" konulu kitapların yoğun olarak tercüme edilmeye başladığı dönemde tercüme eserler için, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) ve Amerikan Haberler Merkezi gibi kurumların eserlerin yayınlanmasına yönelik maddi destekleri görülmektedir. UNESCO ile Türkiye Milli Komisyonu arasında 16 Aralık 1957'de yapılan bir anlaşma ile 1959'da "Dört Dilde Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü" yayınlanmıştır (Soysal, 1963, s. 67-68). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, "Kütüphanecilik El Kitapları" serisi ile "Yetişkinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri", "İlkokul Kütüphaneleri", "Milli Kütüphaneler", "Halk Kütüphaneleri Yayma Faaliyeti", "Toplu Kataloglar", "Çocuk Kütüphaneleri", "Halk Kütüphaneleri Binaları", "Küçük Bir Halk Kütüphanesinin Kurulması", "Kütüphanecilerin Yetişmesi" adlarında 9 eserin Türkçeye tercüme edilmesine ve yayınlanmasına destek vermiştir.

"Dewey Onlu Tasnif ve Relatif Endeks" kitabının 15. baskısının önsözünde, dönemin Milli Kütüphane Müdürü Hasan Âli Yücel tercümenin hazırlanması ve neşri mevzuunda 1952 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ve Amerikan Haberler Merkezi arasındaki anlaşmayla eserin her türlü masrafının Amerikan Haberler Merkezince karşılandığını; baskının ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapıldığını belirtmiştir (Dewey, 1962, s. iii). Amerikan Haberler Merkezinin desteğiyle yayınlanan bir başka "Kütüphanecilik" konulu tercüme eser de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

tarafından 1961 tarihli “Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri: Kütüphanelerin Mazisi, Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış” olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri ile 27 Aralık 1949 yılında “Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu” diğer adıyla “Fulbright Anlaşması” imzalanmıştır. Türk-Amerikan eğitimi, ilmi ve kültürel bağlılığını takviye ve genişletmek hedefini güden anlaşma, Türk eğitim tarihi açısından önemli bir anlaşmadır. Anlaşmayla ABD’de eğitim almak isteyen öğrencilere eğitim danışmanlığı hizmetinin verilmesi ya da orada görev yapmak isteyen kamu personeli, akademisyenlerin masraflarının burslar aracılığıyla ABD hükümeti tarafından karşılanması üzerine mutabakat sağlanmıştır (Aysal & Arslan, 2021, s. 6013). Fulbright anlaşması, Türkiye ile ABD ilişkilerinin yakınlaşmasında büyük rol oynamıştır. İlerleyen dönemde Türkiye’nin NATO’ya kabul edilmesi, Amerikan menşei Ford Vakfı ve Amerikan Haberler Merkezi gibi kurumların Türkiye’de faaliyetlerde bulunmasını kolaylaştırmıştır. Dönem içerisinde yayınlanan “kütüphanecilik” konulu tercüme kitapların çoğunda söz konusu vakıfların doğrudan veya dolaylı olarak destekleri olmuştur. “Kütüphanecilik” konulu tercüme kitapların yayınlanmasını doğrudan bu antlaşmaya bağlayabilecek bir kanıt olmamasına karşın, yardımların antlaşmanın içeriğine uygun olarak yapıldığı görülmektedir. Dönemin kütüphanecilik yayınlarının Türkçeye tercüme edilmesindeki amacın, Milli Kütüphane dermesinin geliştirilmesi, yeni bir kütüphanecilik neslinin yetiştirilmesi, üniversite eğitimlerinde kaynak olarak kullanılması, Türkiye’de modern kütüphanecilik anlayışının gelişimi olarak gösterilmiştir. Bunun yanında tercümelerde sorumlu bazı kişilerin yurt dışı burslarla eğitim görmüş kişiler olması da dikkate değer bir husustur. Berin U. Yurdadoğ, 1958-59 yıllarında Ford Vakfı’nın bursu ile University of Chicago Graduate Library School, Uzmanlık Eğitimi almıştır ((Subaşıoğlu & Tamdoğan, 2014, s. 591). Osman Ersoy, 1955-yılında Ford Vakfı bursuyla kütüphanecilik eğitimi almak üzere Amerika’ya gitmiştir (Subaşıoğlu & Tamdoğan, 2014, s. 590-591) İlhan Kum, 1952 yılında Kentucky Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümüne kayıt yaptırdı. Lisans eğitimini 1955 yılında yüksek lisansını 1957 yılında tamamladı (Hacettepe Üniversitesi, t.y.). Behire Abacıoğlu, UNESCO tarafından verilen bir bursla bibliyografya ve dokümantasyon ihtisası yapmak için Paris’e gitmiş kütüphanecilik okulundan yüksek kütüphanecilik diploması almıştır (Türk Kütüphaneciliği, 1962, s. 61). Abdulkadir Salgır Fulbright bursuyla Amerika’nın Washington kütüphanecilik eğitimi görmüştür (Türk Kütüphaneciliği, 1953, s. 77).

Türk Kütüphaneciliği ve Tercüme

Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulünden Ankara Üniversitesinde kütüphanecilik öğretiminin başlamasına kadar olan süreç, Türk kütüphaneciliği alanında yapılan çeşitli yenilikler, modern kütüphanecilik uygulamalarının temelini oluşturmuştur. Bu bağlamda, Kütüphaneler Talimatnamesi’nin yayınlanması, Halkevlerinin açılması, Derleme Kanunu’nun çıkarılması, Köy Enstitülerinin, Milli Kütüphanenin, Türk Kütüphaneciler Derneğinin ve ilk çocuk kütüphanesinin kurulması, Türk kütüphaneleri konusunda yabancı uzmanların görüşlerine başvurulması gibi adımların belirli bir hedef doğrultusunda gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Bu adımlar, Türk kütüphaneciliğini geliştirmeyi amaçlamış ve kütüphanecilik alanında çağdaş uygulamaların temelini oluşturmuştur. Özellikle 1953 yılında Ankara Üniversitesinde kütüphanecilik öğretiminin başlaması Türk kütüphanecilik tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. 1953 öncesi dönemde elde edilen deneyimler ve gerçekleştirilen reformlar, Türk kütüphaneciliğinin yeni bir aşamaya geçişini sağlamıştır. 1953 öncesinde belirli bir seviyeye ulaşan Türk kütüphaneciliği, Ankara Üniversitesinde kütüphanecilik eğitiminin üniversite düzeyinde verilmesiyle modern kütüphaneciliğe geçişi temsil eder.

1953-1974 Dönemi

1953-1974 döneminde üniversite düzeyinde açılan kütüphanecilik bölümleri, yeni kütüphanelerin kurulması, kütüphanecilikte modern tekniklerin başlangıcı olarak ifade edilebilir. Dönemin kültür politikalarının ortak noktası, okuma-yazma oranının artırılması, kütüphaneci yetiştirilmesi, yayın faaliyetlerinin artırılması, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin sorunlarının giderilmesi, yeni tür kütüphanelerin ortaya çıkarılması, kütüphaneciliğin meslek olarak tanınması için çalışmalar yapılması olmuştur.

Adnan Ötüken, aldığı davetle, Amerika kütüphanelerinde tetkikler yapmak üzere 30 Eylül 1953 tarihinde ABD'ye gitmiştir. Ötüken'in, ziyareti esnasında Kongre Kütüphanesi ile yaptığı mutabakat sonucu, Milli Kütüphane ile Amerikan Kongre Kütüphanesi arasında personel değişim programı başlamıştır. Thompson'un raporunda yer alan, kütüphane personelinin eğitim amaçlı Amerika'ya gönderilmesi hususu hükümet tarafından da kabul görmüştür. Türk kütüphaneciler, dönemin 4489 sayılı Kanunu kapsamında bilgi, görgü ve ihtisaslarını artırmak amacıyla Amerika, İngiltere, Almanya ve Irak'a gönderilmiştir (Türk Kütüphaneciliği, 1953, s. 76-78).

1953 yılı Cumhuriyet dönemi kütüphanecilik eğitimi açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Thompson'un raporunda Ankara ve/veya İstanbul şehirlerinde üniversite düzeyinde kütüphanecilik bölümünün açılması gerektiği yönündeki tavsiyesi karşılık bulmuştur. Rapordan bir sene sonra fakülte dekanı Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, dekan yardımcısı Prof. Dr. Afet İnan, dönemin Ankara Amerikan Kütüphanesi Müdürü Emily Dean Heilman'ın çabaları ve Ford Vakfının burs ve öğretim elemanı desteği ile Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Kütüphanecilik Enstitüsü kurulmuştur (Subaşıoğlu & Tamdoğan, 2014, s. 589). Önce kürsü şeklinde teşkil eden bölüm daha sonra Profesörler Kurulunun kararıyla enstitü hâline getirilmiştir. Enstitüde kütüphanecilik eğitiminin başlamasıyla birlikte tıpkı personel değişimi programında olduğu gibi Ford Vakfının sağladığı kütüphanecilik bursuyla ABD ile öğrenci değişim programları da başlamıştır (Türk Kütüphaneciliği, 1954, s. 241-242).

1958 yılında "Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği", 1959 yılında da "Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği" yayınlanmıştır (Baysal, 1973, s. 106). Yayın tarihi 1961 olan La Bibliothéque D'ecole Primaire adlı kitabın Türkçesi, "İlkokul Kütüphaneleri" adıyla 1962 yılında Behire Abacıoğlu'nun çevirisiyle UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından yayınlanmıştır. Yönetmelik sonrası konuyla ilgili bir yayının ortaya koyulması bu sürecin program ya da bir plan dâhilinde ilerlediğini göstermektedir.

1962 yılında Ford Vakfının malî desteğiyle Dewey Onlu Tasnif Sistemi ve Relatif İndeksinin 15. basımının Türkçe tercümesi yayınlanmıştır (Acaroğlu, 1975, s. 9). Prof. Dr. Nusret Hızır ve İkbâl Argon'un editörlük, Vedat Örs ve Abdülkadir Salgır'ın kontrol ve tashih görevini üstlendiği eserin tercüme ve kontrol ekibinde; Nusret Hızır, Abdülkadir Salgır, Dr. Nejat Bengül, Sadun Aren, Dr. Necat Erder, Orhan Turkey, Cahit Talas, Talât Özken, Hüsnü Cırtlı, Bahattin Baysal, Dr. Cemile Rota, Hamit Dereli, Vedat Kerem, Ömer Köşker, İrfan Dönmez, Mithat Fenmen ve Süheyl Beken yer almıştır (Dewey, 1962, s. iii).

1963 yılında Türkiye'de üniversite düzeyinde ikinci kütüphanecilik kürsüsü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde kurulmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphane Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Cavit Baysun'un, 14 Şubat 1963'te Fakülte Profesörler Kuruluna, kütüphanecilik kürsüsü kurulması önerisini getirmiş, kurul öneriyi 19 Şubat 1963 tarihli toplantısında değerlendirmiş ve onaylamıştır. Prof. Dr. Macit Gökberk'in Köln Kütüphanecilik Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Rudolf

Juchhoff ile Almanya’da yaptığı görüşmeler, İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik kürsüsünün temelini oluşturmuştur. 31 Ağustos 1964’te Prof. Dr. Rudolf Juchhoff Edebiyat Fakültesi’nde göreve başlamıştır. 1964-1965 ders yılı ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü ilk öğrencilerinin eğitimi başlamıştır (Rukancı & Anameriç, 2017, s. 6).

1965 yılında dünyadaki sosyal ve fen bilimlerinin oluşturduğu bilgileri toplayarak, yurt içindeki araştırmacıların hizmetine sunmak amacıyla Türkiye Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi (TÜRDOK) kurulmuştur (Baysal, 1973, s. 108). TÜRDOK 1961 yılında yayınlanan Modern Documentation and Information Practices adlı kitabın 1972 yılında Türkçe tercümesini yayımlamıştır.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsünün temelleri Hacettepe Üniversitesi kuruluş yasası ile atılmıştır (Çakın, 1997, s. 7). Ankara Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesinden sonra üçüncü Kütüphanecilik Enstitüsü 1972 yılının Ekim ayında Hacettepe Üniversitesinde bilim uzmanlığı programında 16 öğrenci ile eğitime başlamıştır. Enstitünün kurucusu İlhan Kum, 1952 yılında gittiği Kentucky Üniversitesi Kütüphanesinde kütüphanecilik görevi yapmış ve yüksek lisans eğitimi almıştır (Türk Kütüphaneciliği, 1953, s. 77). Enstitünün danışmanlığına Amerika Pittsburgh Üniversitesinden Thomas Minder getirilmiştir. Thomas Minder ile birlikte Dr. Benjamin Whitten, Nilüfer Tuncer, Berin U. Yurdadoğ, Phyllis Lepon Erdoğan ve Adil Artukoğlu’ndan oluşan öğretim görevlisi kadrosu kurulmuştur (Çakın, 1997, s. 8).

Kütüphanecilik Konulu Tercüme Kitaplar (1953-1974)

Kamu kurumlarının ve uluslararası kuruluşların destekleriyle kütüphanecilikle ilgili birçok kaynak dilimize tercüme edilmiştir. Bu çerçevede çalışma kapsamında 1953 ile 1974 yılları arasında tamamı batı dillerinden tercüme edilen 15 kütüphanecilik konulu tercüme kitap tespit edilmiştir:

Tablo.1 Dört Dilde Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü

Eser Orijinal Adı	Vocabularium Bibliothecarii	Çeviri Eser Adı	Dört Dilde Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü
Düzenleyen	Henri Lemaitre, Anthony Thompson	Çeviren	Leman Şenalp
Yayın Tarihi	1953	Yayın Tarihi	1959
Yayımlayan	UNESCO	Yayımlayan	Milli Kütüphane
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.2 Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri: Kütüphanelerin Mazisi, Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış

Eser Orijinal Adı	Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri: Kütüphanelerin Mazisi, Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış	Çeviri Eser Adı	Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri: Kütüphanelerin Mazisi, Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış
Editör	Carl M. White (ed.)	Çeviren	Berin U. Yurdadoğ, İlhan Kum, Osman Ersoy*
Yayın Tarihi	1961	Yayın Tarihi	1961

Yayımlayan	Ankara Üniversitesi	Yayımlayan	Ankara Üniversitesi
Yayın Yeri	Ankara	Yayın Yeri	Ankara

*Eserde İngilizce olarak yazılan 3 metnin tercümesi yapılmıştır.

Tablo.3 Modern Kütüphaneciliğin Esasları

Eser Orijinal Adı	Modern Kütüphaneciliğin Esasları	Çeviri Eser Adı	Modern Kütüphaneciliğin Esasları
Editör	Carl M. White (ed.)	Çeviren	Berin U. Yurdadoğ, Osman Ersoy*
Yayın Tarihi	1961	Yayın Tarihi	1961
Yayımlayan	Ankara Üniversitesi	Yayımlayan	Ankara Üniversitesi
Yayın Yeri	Ankara	Yayın Yeri	Ankara

*Eserde İngilizce olarak yazılan 9 metnin tercümesi yapılmıştır.

Tablo.4 Dewey Onlu Tasnif ve Relatif Endeks (gg. 15. bsk.)

Eser Orijinal Adı	Decimal Classification: Standard 15th Edition	Çeviri Eser Adı	Dewey Onlu Tasnif ve Relatif Endeks (gg. 15. bsk.)
Düzenleyen	Melvil Dewey	Editörler	Nusret Hızır, İkbal Argon
Yayın Tarihi	1951	Yayın Tarihi	1962
Yayımlayan	-	Yayımlayan	Milli Eğitim Bakanlığı
Yayın Yeri	New York	Yayın Yeri	İstanbul

Tablo.5 Yetişkinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri

Eser Orijinal Adı	Le Rôle des Bibliothèques Publiques Dans L'éducation des Adultes	Çeviri Eser Adı	Yetişkinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri
Yazar	Carl Thomsen, Edward Sydney, Miriam D. Tomkins	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1950	Yayın Tarihi	1962
Yayımlayan	UNESCO	Yayımlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.6 İlkokul Kütüphaneleri

Eser Orijinal Adı	La Bibliotheque D'ecole Primaire	Çeviri Eser Adı	İlkokul Kütüphaneleri
Yazar	Mary Peacock Douglas	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1961	Yayın Tarihi	1962
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.7 Milli Kütüphaneler: Görevleri ve Sorunları

Eser Orijinal Adı	Taches et Problemes des Bibliotheques Nationales	Çeviri Eser Adı	Milli Kütüphaneler: Görevleri ve Sorunları
Yazar	Kollektif	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1958	Yayın Tarihi	1963
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.8 Halk Kütüphaneleri Yayma Faaliyetleri

Eser Orijinal Adı	Public Library Extension	Çeviri Eser Adı	Halk Kütüphaneleri Yayma Faaliyetleri
Yazar	Lionel R. McColvin	Çeviren	Berin U. Yurdadoğ
Yayın Tarihi	1949	Yayın Tarihi	1963
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.9 Toplu Kataloglar: Örgütlenmeleri ve Çalışmaları

Eser Orijinal Adı	Les Catalogues Collectifs Organisation Et Fonctionnement	Çeviri Eser Adı	Toplu Kataloglar: Örgütlenmeleri ve Çalışmaları
Yazar	Leendert Brummel	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1956	Yayın Tarihi	1963
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.10 Çocuk Kütüphaneleri

Eser Orijinal Adı	Public Library Services for Children	Çeviri Eser Adı	Çocuk Kütüphaneleri
Yazar	Lionel R. McColvin	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan), Abdülkadir Salgır
Yayın Tarihi	1957	Yayın Tarihi	1963
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo. 11 Halk Kütüphaneleri Binaları

Eser Orijinal Adı	Le Batiment D'une Petite Bibliotheque Publique	Çeviri Eser Adı	Halk Kütüphaneleri Binaları
Yazar	Hoyt R. Galvin, Martin Van Buren	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1959	Yayın Tarihi	1963
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.12 Küçük Bir Halk Kütüphanesinin Kurulması

Eser Orijinal Adı	L'organisation D'une Petite Bibliotheque Publique	Çeviri Eser Adı	Küçük Bir Halk Kütüphanesinin Kurulması
Yazar	Ingeborg Heintze	Çeviren	Muallâ Yaman
Yayın Tarihi	1963	Yayın Tarihi	1964
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	Milli Kütüphane
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.13 Kütüphanecilerin Yetişmesi

Eser Orijinal Adı	La Formation du Bibliothecaire	Çeviri Eser Adı	Kütüphanecilerin Yetişmesi
Yazar	J. Periam Danton	Çeviren	Behire Abacıoğlu (Balkan)
Yayın Tarihi	1950	Yayın Tarihi	1966
Yayınlayan	UNESCO	Yayınlayan	UNESCO Türkiye Milli Komisyonu
Yayın Yeri	Paris	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.14 Büyük Britanya ve İrlanda Kütüphanelerinde Şarka Ait Yazma Eserler Koleksiyonları (Genel Bilgi)

Eser Orijinal Adı	Oriental Manuscript Collections in the Libraries Great Britain and Ireland London	Çeviri Eser Adı	Büyük Britanya ve İrlanda Kütüphanelerinde Şarka Ait Yazma Eserler Koleksiyonları (Genel Bilgi)
Yazar	James Douglas Pearson	Çeviren	Şahap Nazmi Coşkunlar
Yayın Tarihi	1954	Yayın Tarihi	1969
Yayınlayan	Royal Asiatic Society	Yayınlayan	-
Yayın Yeri	Londra	Yayın Yeri	Ankara

Tablo.15 Modern Dokümantasyon ve Enformasyon İşlemleri

Eser Orijinal Adı	Modern Documentation and Information Practices	Çeviri Eser Adı	Modern Dokümantasyon ve Enformasyon İşlemleri
Yazar	Otto Frank, Edwin Holmstorm	Çeviren	Berin U. Yurdadoğ
Yayın Tarihi	1961	Yayın Tarihi	1972
Yayınlayan	International Federation for Documentation	Yayınlayan	TÜRDOK
Yayın Yeri	Brüksel	Yayın Yeri	Ankara

Çalışma kapsamında tespit edilen bütün çalışmalar batı dillerinden tercüme edilmiştir. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, “Kütüphanecilik El Kitapları” serisiyle 9 adet kütüphanecilik konulu eserin yayınlanmasını desteklemiştir. Milli Kütüphane, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi ve TÜRDOK gibi kurumlar da kütüphanecilik konulu tercüme eserlerin yayınlanmasına destek vermiştir. Bu süreçte, kitap tercüme çalışmalarında bulunanlar arasında yurt dışına eğitime gönderilenlerin de yer alması dikkate değer bir husustur. Tercüme çalışmalarının literatürdeki eksikler tespit edilerek ihtiyaca yönelik olması bir plan doğrultusunda yapıldığını göstermektedir. Bu kitaplar dönemin eksiklikleri gidermek amacıyla ortaya konulan referans çalışmalar olarak değerlendirilebilir. Yıllara göre kütüphanecilik konulu tercüme kitap sayıları ise tablodaki gibidir (Atmaca, 2024, s. 41):

Tablo 16. Yıllara Göre Tercüme Kitap Sayıları

Yıl	Tercüme Kitap Sayısı	Yıl	Tercüme Kitap Sayısı
1953-1959	1	1965	0
1960	0	1966	1
1961	2	1967-1968	0
1962	3	1969	2
1963	4	1970-1971	0
1964	1	1972-1974	1

Değerlendirme

Türkiye’de kütüphanecilik alanında yapılan bazı çalışmalarla tercüme kitapların yayım tarihleri, söz konusu çalışmalarını yapanlar ile tercüme kitaplar arasında bir etkileşim olduğunu göstermektedir. “İlkokul Kütüphaneleri” kitabının tercümesinden örnekle; Türkiye’de ilk olarak 1959 yılında “Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği” yayınlanmıştır (Baysal, 1973, s. 106). Yönetmelikte geçen bazı maddeler, kitapta ayrıntılarıyla işlenmiştir. Örneğin; Yönetmeliğin, “Okul kütüphanesi olarak müstakil bir yerin olması gerekir.” maddesi kitabın “Modern Bir İlköğretimde Kütüphanenin Yeri” başlıklı bölümde detaylarıyla ele alınmıştır. Yönetmeliğin başka bir maddesi “Okullarda Dewey tasnif sisteminin uygulanması istenmektedir” şeklindedir. Kitabın sonunda Dewey Onlu Sınıflandırma Sistemi’nin kısaltılmış versiyonu bulunmaktadır. Yönetmelik maddelerinin kitabın içeriğinde doğrudan ya da dolaylı olarak işlenmiş olması, 1962 yılında yayınlanan tercümenin yönetmeliği destekleyen bir kaynak olarak değerlendirilme olasılığını güçlendirmektedir (Atmaca, 2024, s. 72).

Türkiye’de 1948’de Milli Kütüphanenin ve 1955’te Bibliyografya Enstitüsünün kurulmasıyla birlikte, Milli Kütüphane hizmetlerinin genişletilmesi ve milli bibliyografyanın ileri seviyelere taşınması adına önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların, dönemin kütüphanecilerine rehberlik etmek ve Türkiye’yi uluslararası standartlarda temsil etmek amacıyla, çeşitlendirilmiş çalışmalar olduğu düşünülebilir. Burada karşımıza “Milli Milli Kütüphaneler: Görevleri ve Sorunları” tercümesi çıkmaktadır. Bu bağlamda, yabancı ülkelerin milli kütüphanelerinin işleyiş biçimleri, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara getirdikleri çözüm önerileri, dönemin kütüphanecilerinin çalışmalarına yön vermek açısından kitabın tercüme edilmesinde bir tercih nedeni olarak değerlendirilebilir (Atmaca, 2024, s. 72).

1961 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Kuruluna “Kütüphaneler Komitesi Raporu” sunulmuştur. VII. Milli Eğitim Şurası’nda kabul edilen rapor içeriğinde kütüphanecilikle ilgili pek çok konunun yanında toplu katalog oluşturma önerileri de yer almıştır. Rapor 10 yıllık plan ve çalışma programıyla birlikte sunulmuştur. Yeni anayasal düzen içerisinde, raporda yer alan konular ve toplu katalog oluşturmak için komitenin kanun beklentisi karşılıksız kalmıştır. 1963 yılında yayınlanan “Toplu Kataloglar: Örgütlenmeleri ve Çalışmaları” tercümesinin sonraki dönemlerde yapılması muhtemel toplu katalog çalışmalarına referans eser olma ihtimali, kitabın tercüme edilmesindeki tercih sebebi olarak düşünülebilir (Atmaca, 2024, s. 73).

Dönem içerisinde özellikle halk kütüphaneleri ve halk kütüphanelerini ilgilendiren konular üzerine yazılan kitapların tercüme edildiği görülmektedir. Bu durumu Devlet Planlama Teşkilatının kuruluşu sonrası 1963 yılıyla birlikte girilen planlı kalkınma döneminde, I., III. ve IV. Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki Türkiye’de kütüphane sayılarının artırılması hedefi ile ilişkilendirmek mümkündür. Ayrıca II. Beş Yıllık Kalkınma Planında kütüphanelerin rolü, gelişen dünya içinde sadece eğitim ve kültür alanlarıyla sınırlı kalmamakta, bilgi üretimi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine de katkı sağlama düşüncesi içerisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca, kütüphanelerin, değişen bilgi ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına bu alandaki literatürü takip etme zorunlulukları ele alınmıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında, kalkınma planları içerisinde halk kütüphaneleri, başlangıçta toplumun geniş bir tabanına hizmet etme amacını taşıyan, eğitime destek veren kurumlar olarak tanımlanırken sonraki dönemlerde ise, kültür ve bilgiye erişimi destekleyen kurumlar olarak değerlendirilmiş ve sayılarının yetersizliği vurgulanmıştır (Rukancı & Anameriç, 2017, s. 73).

1960 sonrası yeni anayasal düzenin Türkiye’de hayata geçirilmesiyle birlikte, kütüphanelere yönelik en

kapsamlı girişim çalışmaları, 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında tamamlanarak Milli Eğitim Bakanlığı Planlama Kuruluna sunulmuş ve VII. Milli Eğitim Şurası'nda onaylanmış olan Kütüphaneler Komitesi Raporu'dur. Raporun içeriğinde milli kütüphane, umumi kütüphaneler, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, personel yetiştirme, kütüphaneler arası iş birliği, kütüphaneler kanunu, üniversite kütüphaneleri ve derleme kanunu gibi ana başlıklar altında yürütülen çalışmalar, ülkenin bu alanlardaki 10 yıllık plan ve programlarını oluşturmak adına gerçekleştirilmiştir (Rukancı & Anameriç, 2017, s. 76). Raporda ele alınan konuların, ilgili dönemde yayınlanan tercüme kitaplar ile örtüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda, dönemin kütüphaneler ve kütüphanecilik adına çalışmalar yapan tüm tüzel kurumlarının, Türk kütüphaneciliğinde tespit ettikleri eksikler; halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, kütüphaneci yetiştirme, üniversite kütüphaneleri, kataloglar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum 1953-1974 yılları arasında kütüphanecilik alanında yapılan kitap tercüme çalışmalarının tercih sebeplerini açıklamaktadır. Zira UNESCO Türkiye Milli Yayınları'nın "Kütüphanecilik Elkitapları" serisinin tamamında, dönemin Milli Kütüphane Müdürü ve UNESCO Türkiye Yönetim Kurulu Üyesi Adnan Ötügen kitapların tercüme edilmesindeki amacın bu doğrultuda olduğunu şu sözlerle belirtmiştir (Atmaca, 2024, s. 74):

"Modern anlamdaki kütüphaneciliğin memleketimize girişi çok yenidir. 15-20 yıllık bir mazisi olmasına rağmen Türkiye'de modern kütüphanecilik bu kısa devre içerisinde birçok eser vermiştir: Milli Kütüphanenin ve Bibliyografya Enstitüsünün kuruluşu, kütüphanecilik öğretiminin üniversiteye girişi, yeni bir kütüphaneci neslinin yetişmesi, kütüphanecilik derneklerinin kuruluşu, ilk kütüphanecilik meslek dergisinin yayınlanması, memleket kütüphanelerinde modern zihniyetin uyanışı ve bu müesseselerden bir kısmının yepyeni bir hüviyet kazanmaları hep bu devreye rastlar.

Yine bu devre içerisinde kütüphanecilikle ilgili bir hayli yayım da yapılmıştır. Bunlar arasında bibliyografyalar büyük yekûn tutmaktadır. Fakat itiraf etmek gerekir ki bütün bu hareketlere uygun ölçüde, kütüphanecilik mesleğine veya tekniğine ait belli başlı elkitaplarının yayını mümkün olamamıştır. Halbuki yeni yetişen kütüphaneci neslinin elinde bu kabil eserleri buldurmamız mutlak zarurettir. Bence bu hizmet, birinci planda Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Enstitüsüne ve Türk Kütüphaneciler Derneğine düşer. Kütüphanecilikte ileri gitmiş memleketlerde her yıl bu meslekle ilgili yüzlerce eser neşrolunmaktadır. Bunların en lüzumlularının biran evvel Türkçeye çevrilmesi ve bastırılması gerekmektedir."

Tercüme kitapların Türk kütüphaneciliğine etkileri hususunda, Adnan Ötügen'e benzer bir görüşü "Modern Kütüphaneciliğin Esasları" ve "Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri" kitaplarının editörü Prof. Dr. Carl M. White kitapların önsözünde şu şekilde ifade etmiştir (Atmaca, 2024, s. 75):

"Birçok ülkelerde kütüphaneler üniversite eğitime tabi olmalarına rağmen bunun tarihçesi eskiye gitmez. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 1954-1955 yılında bir Kütüphanecilik bölümü kurmakla bu alanda iyi bir önderlik yapmıştır. Bu Enstitünün kuruluşu üzerinden yeteri kadar zaman geçince ve bunun sosyal bir ihtiyaç olduğu anlaşılınca da Fakülte bunu kürsü haline getirmiştir.

Kürsünün ilk sorumluluğu çeşitli akademik konularda geniş bir genel eğitim kazanmış yüksek kabiliyette gençler yetiştirmek ve bunun yanı sıra bunlara kütüphaneciliğin temel ilkelerini öğretmektir. İkinci sorumluluğu ise, ilim adamları, devlet idarecileri ve halkla birleşerek Türkiye için kütüphane hizmetlerini geliştirmektir. Kürsünün bu ikinci sorumluluğu ile ilgili olarak yapması gerekli iş ise araştırma, telif ve tercüme neşriyat yoluyla kütüphanecilik ilmi disiplinini geliştirmektir. Kuvvetli bir kütüphanecilik literatürüne, bir yandan eğitim ve öğretim, öte yandan üniversite ve toplum içinde çalışan kütüphanecilere yardım bakımından ihtiyaç vardır; çünkü Türkiye'nin bu alanda olup biten, düşünülen bütün işlerde lider olarak gördüğü insanlar bu kütüphanecilerdir. Suyun asıl seviyesinin üstüne çıkarılması ne ise, kütüphanecilik tecrübeleri istenilen standardın altında olan bir milletin bu standardı yükseltmesi de odur. Yalnız bu standard, kütüphaneciliğin nazariyesini ve felsefesini bilen insanlar olmadıkça hiçbir zaman yükselmez. Kütüphanecilik meselelerinin aydınlatılması işinin entelektüel çevrelerde ivedilikle düşünüldüğü bir anda bunları yerine getirmemek sorumluluğu bırakmak olacaktır."

Bu dönemde kütüphanecilik alanında yapılan kitap tercüme çalışmalarının belirli bir plan dâhilinde icra edildiği söylenebilir. Söz konusu dönemde ülkenin okuryazarlık oranını artırma hedefine ulaşmak için toplumu

kütüphanelere yönlendirme yolu tercih edilmiştir. Dönem için kitaba erişim şartları düşünülüğünde bu tercih, rasyonel bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Tercüme edilen kitaplar için, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin eksik olduğu noktalara yönelik konu seçimleri yapıldığı görülmektedir. Bu bütünlük bize, kütüphane kullanım oranlarının arttırılması için kütüphanelerin daha verimli hizmet veren kurumlar hâline getirilmek istendiğini açıklamaktadır. Bunu sağlamak için ise farklı milletlerin kütüphanecilik uygulamalarına hâkim yeni nesil kütüphaneciler yetiştirmek yoluna gidilmiştir. Planlama doğrultusunda tercüme edilen kitapların, kütüphanelere doğrudan etki ettiklerini ileri sürebilmek için elde yeterli veri olmamasına karşın, dönem içerisinde kütüphane sayılarındaki yukarı yönlü ivme bazı ipuçları vermektedir.

Sonuç

Çalışma kapsamında kütüphanecilik alanında tespit edilen 15 tercüme kitap nicelik olarak sınırlı sayıya işaret etse de nitelik olarak yayımlandıkları dönemin kütüphanecilik literatürü için önem arz etmektedir. Bu kitaplar, kütüphanecilik alanında o dönemdeki öncelikli konulara yönelik bir odaklanmanın ve belirli bir stratejinin tezahürü olarak değerlendirilebilir. Kitapların büyük bir kısmının yayımlandığı 1961-1966 yılları arasında özellikle halk kütüphaneleri ve halk kütüphaneleriyle bağlantılı konuların ağırlıklı olarak tercih edilmesi, aynı dönemin kalkınma planlarında vurgulanan halk kütüphanelerinin sayılarını arttırmak isteği ile doğru orantılıdır. Bu dönem, Türkiye'nin kalkınma stratejilerini yönlendiren ve kültürel gelişmeye vurgu yapan planlarla şekillenmiştir. Yapılan kitap tercümelerindeki bu özel tercih ile ülkedeki halk kütüphanelerinin önemine ve bu kütüphanelerin halka daha etkili bir şekilde hizmet vermesi gerekliliğine dikkat çekmek istenmiştir. Kalkınma planları, geniş kitlelere hitap eden kültürel kurumların sayısını arttırmayı ve bu kurumların toplumun bilgi ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt vermesini hedeflemiştir. Bu dönemdeki kitap tercümelerinin içeriği, halk kütüphanelerine ve genel olarak halkın bilgi ihtiyacına odaklanarak, toplumun kültürel gelişimine katkıda bulunma amacını taşımış olabilir. Bu bağlamda, tercüme edilen kitapların seçimi, geniş kitlelere yönelik eğitim, kültür ve bilgiye erişim fırsatlarını arttırmayı hedefleyen bir stratejinin yansıması olarak değerlendirilebilir. Halk kütüphanelerine vurgu, bu dönemde kültürel ve bilimsel bilgiye erişimin demokratikleşmesini destekleme amacını yansıtmaktadır. Bu çerçevede, yapılan kitap tercümelerinin özellikle halkın geniş kesimlerine hitap etmesi ve kütüphane kaynaklarını daha kapsamlı hale getirmesi beklenmiştir. Bu, aynı zamanda kültürel zenginliğin toplumun tüm katmanlarına ulaşmasına yönelik bir çabanın bir parçası olarak da değerlendirilebilir.

Bu dönemde tercüme edilen 15 kitabın incelenmesi sonucunda, Şahap Nazmi Coşkunlar tarafından tercüme edilen “Büyük Britanya ve İrlanda Kütüphanelerinde Şarka Ait Yazma Eserler Koleksiyonları (Genel Bilgi)” kitabı hariç, 14 kitabın tercüme sürecinde kamu kurumlarının aktif bir şekilde yer aldığı görülmektedir. UNESCO Türkiye, Ankara Üniversitesi, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Kütüphane ve TÜRDOK gibi önemli kuruluşlar, bu tercüme projelerine kurumsal olarak katkıda bulunmuşlardır. Kitap tercümelerinde kamu kurumlarının bu kadar etkin bir rol oynamış olması, Türkiye'nin o dönemdeki kültürel ve bilimsel politikalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. UNESCO Türkiye'nin 9 kitapla katkı sağlamış olması, uluslararası düzeyde kültür ve bilim alanlarında iş birliği ve entegrasyon çabalarına işaret etmektedir. Ankara Üniversitesinin 2 kitapla bu sürece dâhil olması ise üniversitelerin kütüphanecilik literatürüne ve akademik gelişmelere olan katkısını vurgular. Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Kütüphane ve TÜRDOK'un da tercüme süreçlerine katılımı, Türkiye'deki eğitim ve kültürel kaynakların çeşitlendirilmesi amacını yansıtmaktadır. Bu kurumlar, ulusal çapta eğitim ve kültür politikalarının etkin bir şekilde destekçisi olarak öne çıkmıştır. Kurumsal katkılar, kitap tercümelerinin sadece dil açısından değil, aynı zamanda içerik ve konu açısından da belirli bir odak ve stratejiye sahip

olduğunu, kamu kurumlarının bu süreçte aktif rol alması ise tercüme edilen eserlerin Türkiye'nin bilim, kültür ve eğitim hedefleriyle uyumlu bir şekilde seçilip yayımlandığını göstermektedir. Söz konusu kurumlar kitap tercüme süreçlerini desteklerken, kitapların basım-yayım maliyetleri, UNESCO, Ford Vakfı, Amerikan Haberler Merkezi gibi yabancı menşeli kurumlar tarafından karşılanmıştır. Bu durum kültür faaliyetlerine ayrılan bütçenin sınırlı olduğunu düşündürmektedir (Atmaca, 2024, s. 81).

Çalışma kapsamında, tercümelerin yayınlanmasında etkili olan uluslararası desteklerin varlığını anlamak amacıyla yapılan araştırmada, ilk kütüphanecilik bölümünün kuruluşu incelemiş ve bu bağlamda elde edilen bulgular, çalışmayı destekleyici nitelikte olmuştur. Özellikle, Ford Vakfının ilk kütüphanecilik bölümünün kuruluşu sürecinde sağladığı destek, bu bağlamda belirgin bir rol oynamıştır. Ford Vakfının maddi katkıları, kütüphanecilik alanında uzman yetiştirilmesi ve bu uzmanların kütüphane hizmetlerinde etkili bir şekilde görev almasını sağlama amacını taşımıştır. Ayrıca kitapların yayımlanmasındaki destekler incelendiğinde UNESCO ve Amerikan Haberler Merkezi gibi uluslararası kurumların sağladığı yardımların belirleyici olduğu görülmüştür.

Nihai olarak, 1953-1974 yılları arasında gerçekleştirilen çabalar, halk kütüphanelerinin yaygınlaştırılması, kütüphanecilik uygulamalarının çeşitlendirilmesi, toplumun kitaplara erişiminin kolaylaştırılması, topluma okuma alışkanlığı kazandırarak kültür seviyesinin artırılması, modern kütüphanecilerin yetiştirilmesi, kütüphanecilik alanındaki gelişmeleri uluslararası standartlara uygun bir şekilde takip edilmesi hedefleriyle kütüphanecilik alanında kitap tercümelerinin yapıldığı sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede yapılan kitap tercüme hem bilgiye erişimi kolaylaştırmış hem de kütüphanecilerin modern uygulamalara uyum sağlamalarına yardımcı olmuştur.

Kaynakça

- Atmaca, İ. (2024). *Kütüphanecilik alanında yapılan kitap tercümelerinin değerlendirilmesi ve Türk kütüphaneciliğine etkileri* (1953-1974). Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Aysal, N. & Arslan L. (2021). “Siyasal ve kültürel diplomasi sarmalında Türk-Amerikan ilişkilerinin gelişimi: Fulbright Programı Anlaşması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(42), ss. 5999-6024.
- Baysal, J. (1973). “Cumhuriyet döneminde Türk kütüphaneciliğinin gelişmesi”. *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Çakın, İ. (1997). “25. Yılında Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü”. *Kütüphanecilik Bölümü 25. Yıla Armağan*. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü, Ankara.
- Dewey, J. (1952). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. Millî Eğitim Basımevi.
- Dewey, M. (1962) *Dewey onlu tasnif ve relatif endeks = Dewey decimal classification and relative index*. Milli Eğitim İstanbul Basımevi, İstanbul.
- Gürsel, N. (1983). *Uygurlık ve çeviri*. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. 2, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Haberler. (1953). TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(1), ss. 76-100.
- Haberler. (1954). TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(2), ss. 240-259.
- Haberler. (1962). TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(1-2), ss. 59-64.
- Haberler. (1965). TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(1-2), ss. 65-70.
- Haberler. (1965).TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(3-4), ss. 61-80.
- Haberler. (1968).TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(1), ss. 61-68.
- Haberler. (1970).TK Yayın Kurulu. “Haberler”. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(3), ss. 210-215.
- Hacettepe Üniversitesi. Prof. Dr. İlhan Kum. Erişim tarihi: 08.09.2024. <https://bby.hacettepe.edu.tr/ilhankum.php>
- Kayaoğlu, T. (2017) *Türkiyede tercüme müesseseleri*. Kitabevi, İstanbul.
- Kocaman, A. (1993) “Çeviri, çeviri eleştirisi ve dilbilim”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 4, ss. 1-4.
- Kuran, N. P. (1993). *Kültürlerarası iletişim aracı olarak çeviri: Ingeborg Bachmann'ın Das Dreißigste Jahr adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirileri üzerinde bir eleştiri denemesi*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, İ. (2000). *Tarihsel süreçte çeviri*. Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sakarya.
- Rukancı, F. & Anameriç, H. (2017). “Belgelerle Türk Kütüphanecilik tarihi (1960-1980): Retrospektif bir değerlendirme (II)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), ss. 71-95.
- Sefercioğlu, N. (1972) “1972'nin getirdikleri”. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), ss. 1-4.
- Soysal, Ö. (1963). “Kütüphanecilik meselelerimiz ve UNESCO”. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(1-2), ss. 67-69.
- Subaşıoğlu, F., & Gürdal Tamdoğan O. (2014) “Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nün kuruluş öyküsü”. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), ss.583-621.
- Tahir Gürçağlar, Ş.(2018). *Türkiye'de çevirinin politikası ve poetikası: 1923-1960*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul
- Türk Dil Kurumu. Büyük Türkçe Sözlük. Erişim tarihi: 08.08.2024.
- Yazıcı, M (2004). *Çeviri etkinliği*, Multilingual, İstanbul.
- White, C. M. (1961). *Amerikan Kütüphanecilik tecrübeleri*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya

Fakültesi, Ankara.

White, C. M. (1961). *Modern kütüphaneciliğin esasları: Birleşik Amerika Devletleri, İngiltere, Batı Almanya ve Danimarka'da kütüphanecilik nazariye ve tatbikatının özeti. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.*